דברים ד

א. אויפן פסוק[1] „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם" שטייט אין מדרש[2]: „א"ל ישראל, רבינו משה הקב"ה לא נתן קצבה לברכותינו ואתה אמרת אלף פעמים, א"ל מה שברכתי אתכם משלי ברכתי, כשיבוא הקב"ה יברך אתכם כאשר דיבר לכם" (— אַ ברכה וואָס האָט ניט קיין קצבה).

איז ידוע[3] די קושיא אין דעם: וויבאַלד דער אויבערשטער בענטשט מיט זיין ברכה וואָס האָט ניט קיין קצבה, וואָס גיט דאָן צו די ברכה פון משה „יוסף גו' אלף פעמים" — ס'איז דאָך נכלל ובטל וכו', מכל שכן וק"ו פון יש בכלל מאתים מנה*[3]?

מפרשים[4] ענטפערן, אַז דער אויפטו פון ברכת משה איז אין דעם, וואָס ברכת הקב"ה איז נאָר דאָן וועו אידן זיינען מקיים תומ"צ, משא"כ ברכת משה איז ניט תלוי אין קיין תנאי.

און דאָס איז מתאים[5] מיט דעם וואָס די גמרא[6] זאָגט אויפן פסוק[7] „והי' מספר בנ"י גו' אשר לא ימד ולא יספר": „כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום". ד.ה. אַז אַ ברכה בקצבה („מספר") איז דאָ אפילו בזמן שאין עושין רצונו של מקום, אַבער די ברכה פון הקב"ה וואָס איז בלי קצבה („לא יספר") איז שייך נאָר בזמן שישראל עושין רצונו של מקום.

[אַדער באופן אחר[8]: ברכת משה איז בזמן הזה, און ברכת הקב"ה וועט זיין לעתיד לבוא. וואָס דאָס איז בהתאם[9] מיט דעם וואָס שטייט אין מדרש[10] אַז „בעוה"ז יש להם מספר . . אבל לעת"ל בנ"י כחול הים אשר לא ימד ולא יספר"].

אַבער פון לשון המדרש דאָ, בפרשתנו, איז משמע, אַז דער חילוק צווישן די צוויי ברכות באַשטייט בלויז אין דעם, וואָס איינע איז „משלי" און די צווייטע משל „הקב"ה" — אַבער ביידע זיינען פאַראַן אין דעם זעלבן זמן. ד.ה. אַז אויך וועו עס איז דאָ ברכת הקב"ה שאין לה קצבה, איז פאַראַן אַרט פאַרן אויפטו פון ברכת משה שיש לה קצבה.

נאָכמער — אַזוי איז מוכרח פון סתימת פרש"י דאָ, וואָס ברייענגט לשון המדרש אַן קיין[11] הוספת ביאור אין דעם, און דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק אַז דאָס איז פשוטו של מקרא,

און דאָס איז אויך מתאים מיטן פשוטו של המקרא „והי' מספר בנ"י גו' אשר לא

---

1) פרשתנו א, יא.

2) דב"ר פ"א, יג. ועד"ז בתיב"ע עה"פ. ספרי עה"פ, ולבהעלותך י, לו. פרש"י עה"פ.

3) ראה מפרשי רש"י, ספרי ודב"ר שם. סידור של"ה (ב,ויתן לך". נעתק בענף יוסף לדב"ר שם). ועוד. וראה שיחה שלפנ"ז.

*3) ב"ק עד, א.

4) גו"א, לבוש, באר מים חיים, דבק טוב ועוד וראה ספרי דבי רב לספרי כאן. ועוד.

5) ספרי דבי רב כאן. וראה עץ יוסף לדב"ר שם.

6) יומא כב, ב.

7) הושע ב, א.

8) חידושי ופי' מהרי"ק ומשכיל לדוד כאן. פי' מהרז"ו לדב"ר כאן. וראה נחל"י הובא בשפ"ח כאן.

9) משכיל לדוד כאן.

10) במדב"ר פ"ב, יד.

11) דלתירוץ מפרשי רש"י הנ"ל — אין, לכאורה, כל רמז בפרש"י. — אבל ראה לקמן ס"י.

ימד ולא יספר", וואס דער פשט איז, אז עס רעדט זיך דא ניט וועגן באזונדערע זמנים, נאר אז עס וועט זיין „מספר בנ"י" אין דעם זעלבן זמן ווען ס'וועט מקויים ווערן די ברכה פון „לא ימד ולא יספר".

ב. ע"ד ענין הנ"ל, אז די ברכה מוגבלת פון משה רבינו ווערט ניט בטל לגבי ברכת הקב"ה, געפינט מען אויך אין דער ברכה „ה' גו' יוסף עליכם גו'" גופא — לויט ווי דער מדרש[12] טייטשט עס אפ: „יוסף עליכם ככם כו' למה ברכן בלשון תוספת שתוספתו של הקב"ה יתירה מן[13] העיקר" (און ברענגט אויף דערויף כמה דוגמאות):

וואס לכאורה איז ניט פארשטאנדיק: ווייאלד די „תוספת" ברכה של הקב"ה איז „יתירה מן העיקר", היינט פארוואס רופט אן תורת אמת די פריערדיקע ברכה „עיקר" (לגבי דער „תוספת") — לכאורה, זייענדיק ווינציקער פון דער „תוספת" של הקב"ה ווערט דאס נאכדעם אן ענין פון טפל און ניט עיקר?

איז דערפון גופא די הוכחה, אז כאטש „תוספתו של הקב"ה" איז „יתירה מן העיקר", ווערט אבער דאס פריערדיקע ניט בטל, און נאכמער: עס ווערט אנגע־רופן „עיקר" לגבי תוספתו של הקב"ה.

ג. ווען מען דאס פארשטיין בהקדים א תוספת ביאור אין דעם אויבנ־דערמאנטן מאמר חז"ל אז „כאן („לא ימד ולא יספר") בזמן שישראל עושין רש"מ כאן („מספר") בזמן שאין עושין רצונו של מקום":

א ברכה בכלל קומט דאך דוקא דורך דער עבודה פון אידן; און במילא איז פארשטאנדיק, אז אויך די ברכה מוגבלת פון „והי' מספר גו'" (בדוגמת ברכת משה „יוסף גו' אלף פעמים") איז פאר־בונדן מיט עבודת בנ"י[14] — נאר דאס איז אן עבודה וואס אין איר פעלט שלימות — ביז אז די עובדים ווערן אנגערופן „אין עושין רצונו של מקום" — בדוגמת קין וואס האט געבראכט מנחה להוי' ואדרבה — ער איז געווען דער ערשטער צו ברייגען און ערשט דערנאך „והבל הביא גם הוא"[15], עס איז אבער געווען „מן הגרוע". עד"ז — כאטש למעלה מקרבן קין, כמובן — איז יעדער עבודה מוגבלת, ווייאלד זי איז במדה ובמספר איז מען דורך איר ניט (עושה ו)ממשיך רצונו של מקום וואס איז העכער פון גבול[16].

ביז אז מיר געפינען די צוויי ענינים — „מספר" און „לא ימד ולא יספר" אין נאך א העכערער דרגא: דער אלטער רבי[17] איז מבאר, אין עבודת ה' בשלימותה — „מספר" מיינט די עבודה פון קיום המצות, וועלכע זיינען געגעבן געווארן „במספר תרי"ג כו'" און „לא תוסיפו ולא תגרעו"[18] [און אזוי האט אויך יעדע מצוה איר שיעור והגבלה[19] — אן עבודה מוגבלת, און „לא ימד ולא

12) דב"ר כאן. וראה ב"ר פס"א, ד.

13) בב"ר שם (ועד"ז מסיים בדב"ר כאן): על העיקר. החילוק בין „מן" ו„על" נתבאר בלקו"ש ח"ה ע' 423 הערה 10. ע' 428 הערה 13.

14) ראה גם ספרי דבי רב כאן.

15) בראשית ד, ג־ד ובפרש"י. ובפרט לתיב"ע שהביא ביכוריא.

16) ע"ד פי' הידוע (חדא"ג מהרש"א ברכות לה, ב. וראה לקו"ש חי"ב ע' 98-9. וש"נ) במרי"ל דפרשה שני' דק"ש הוא „בזמן שאין ישראל עושין רש"מ", כי לא נאמר בה „בכל מאדך".

17) לקו"ת במדבר ד"ה והי' מספר בנ"י (ו, סע"א ואילך. ז, ג ואילך).

18) ואתחנן ד, ב. ראה יג, א. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 138 הערה 8.

19) ראה אגה"ק ס"י. ובכ"מ.

יספר״ איז עבודת התשובה — אַן עבודה וואָס איז העכער פון השתלשלות און הגבלה[20].

ד. ווי גערעדט פריער, איז דער פשוט׳ער פירוש פון „והי׳ מספר גו׳ אשר לא ימד ולא יספר״, אַז (דאָס זיינען ניט קיין צוויי באַזונדערע ענינים, נאָר) דער מספר אליין איז אין אַן אופן פון „לא ימד ולא יספר״:

און דערפון איז פאַרשטאַנדיק אויך בנוגע צו „מספר״ און „לא יספר״ אין עבודת ה׳, אַז אויך דער ענין פון „מספר״ איז פאַרבונדן מיטן עילוי פון „לא יספר״: כאָטש מצות זיינען במספר ובהגבלה, איז מען דורך זיי אויך „עושין רצונו של מקום״ — ממשיך דעם רצון העליון וואָס איז העכער פון גבול — „לא יספר״[21].

[און דער אונטערשייד צווישן די צוויי סוגי עבודה איז אין דעם, וואָס אין מצוות איז די המשכת הבלי גבול ניט מאיר בגילוי, וויבאַלד די עבודה בגילוי איז ניט אין אַן ענין פון למעלה מהגבלה; משא״כ עבוד׳ת התשובה, וואָס איז בגילוי (מצד דעם אדם העובד) אַן עבודה שלמעלה מהגבלה, איז דאָרט בגילוי דער ענין פון „לא ימד ולא יספר״[22].

דער ביאור אין דעם: מצות זיינען רצונו של הקב״ה, און פונקט ווי דער אויבערשטער איז בלי גבול, אַזוי איז אויך רצונו — בלי גבול. און דערפאַר ווערט דורך מצות נמשך רצונו ית׳ וואָס איז בלי גבול („לא יספר״);

און דאָס וואָס די מצות זיינען במדידה והגבלה, איז עס ניט קיין מדידה „מבחוץ״ אין דעם אור אלקי וואָס ווערט נמשך דורך מצות, נאָר דער אויבער־שטער האָט זיך אליין כביכול מודד געווען, אַז די המשכת הרצון האין סופי זאָל נמשך ווערן דוקא ווען מען טוט די אין די פעולה מוגבלת. און נאָכמער — ער זאָל ווערן אין אַן אופן (מדידה) אַז די פעולה זאָל עס קענען אויפנעמען, כלי ואור. — וויבאַלד דאָס איז ניט קיין מדידה פון אַ דבר שחוץ ממנו ח״ו, נאָר וואָס א״ס ב״ה איז זיך אליין מודד ומגביל (בלשון החסידות: מדידה והגבלה עצמית), איז דאָס באמת ניט קיין הגבלה[23].

[לאידך — מוז מען האָבן די הגבלה, וואָרום די וועלט איז דאָך אַ מציאות מוגבלת, וואָס קען ניט מקבל זיין דעם אור אלקי הבלי גבול, ווייל דאָן וואָלט זי בטל געווארן; און וויבאַלד די עבודה פון תומ״צ איז פאַרבונדן מיט דער מציאות פון וועלט, מוז דעריבער זיין די מדידה והגבלה אין מצות].

און דאָס מיינט „והי׳ מספר גו׳ אשר לא ימד ולא יספר״, אַז דער „מספר״ פון מצות איז ניט קיין אמת׳ע מדידה, ווייל ס׳ווערט נמשך אין זיי און דורך זיי דער בל״ג פון „לא יספר״.

ה. מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: וויבאַלד אַז דער תכלית פון מצות איז צו

---

20) וראה לקו״ת שם (ו, ב) שמציין ל״גמרא רס״ב דיומא דכ״ב ע״ב״.

21) ראה לקו״ת בלק ד״ה מי מנה וביאורו (סח, א. ע, א). סד״ה מי מדד תרס״ב. ד״ה מעין גנים תש״ב פ״א.

22) ויש לתווך גם זה עם הנ״ל ממדרש דלא יספר הוא לעת״ל, כי אז יהי׳ עיקר ענין התשובה. וראה לקו״ת במדבר שם (ו, ג. ז, ד). הגהות הצ״צ לשם (אוה״ת במדבר ע׳ סב ואילך).

23) ראה בכ״ז ד״ה והוא כחתן תרנ״ז פ״ה ואילך. ד״ה ויהי ה׳ תרס״ב. המשך תרס״ו ע׳ נב ואילך. ועוד.

ממשיך זיין דעם אור אלקי וואס האט ניט קיין גבול, היינט למה עשה ה' כזאת, אז די עבודה זאל זיין פארבונדן דוקא מיט א וועלט וואס קען ניט פארנעמען דעם אור, און עס זאל דארפן זיין די מדידות פון מצות בכדי אראפצוטראגן דעם רצון הבלי גבול אין אן עולם מוגבל?

איז דער ביאור אין דעם: דאס וואס מצות זיינען געגעבן געווארן למטה ובהגבלה, איז עס ניט מצד דעם וואס זיי מוזן נמשך ווערן למטה און דער מטה האט דעם חסרון פון הגבלה — אנדערש קען מען דא ניט אויפנעמען דעם אור הבלי גבול סיידן דורך זיין התלבשות אין דער מדידה והגבלה פון מצות — נאר ווייל דער תכלית העילוי איז (ניט אין דעם בלי גבול פון „לא יספר" פאר זיך, נאר) דער חיבור פון גבול און בלי גבול, אז „מספר" גופא זאל נתעלה ווערן אין „לא ימד ולא יספר": דוקא אין דעם דריקט זיך אויס דער כח העצמות וואס איז העכער סיי פון גבול און סיי פון בלי גבול[24].

און דעריבער קען דאס זיין נאר דורך דער מדידה עצמית פון עצמות א"ס ב"ה: מצד אורות וגילויים זיינען בל"ג און גבול צוויי באזונדערע ענינים[25]; דוקא דורך דער מדידה פון עצמות א"ס ב"ה, קען זיין דער חיבור פון גבול און בל"ג — ע"ד „מקום ארון אינו מן המדה"[26]: דער מקום הארון מוז ע"פ תורה האבן א מדידה — „אמתיים וחצי ארכו גו'"[27] — און דער מקום איז „אינו מן המדה".

24) ראה בכ"ז ד"ה מעין גנים שם.
25) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 29. ועוד.
26) יומא כא, א. וש"נ.
27) תרומה כה, י.

און דאס איז אויך וואס ברכת משה ווערט ניט בטל אויך נאך דעם ווען דער אויבערשטער בענטשט אידן מיט א ברכה שאין לה קצבה — ווייל דער תכלית הכוונה איז ניט אז עס זאל בטל ווערן דער ענין פון גבול, נאר אדרבה, עס זאל זיין דער חיבור פון גבול און בל"ג;

און דעריבער איז דא סיי ברכת משה „יוסף גו' אלף פעמים", וואס טוט אויף אז די בריאה (מדידה) זאל זיין בתכלית השלימות ביז אז עס ווערט ריבוי פון „אלף פעמים"[28]; און דערנאך — כשיבוא הקב"ה — איז אין דעם גופא ווערט נמשך ברכתו של הקב"ה שאין לה קצבה, עס ווערט (ניט נאר א ריבוי וויפל עס קען זיין מצד גדרי הבריאה, נאר) א ריבוי שאין לו קצבה.

ו. דערמיט קען מען מבאר זיין דאס וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר האט געזאגט, אז זיין פאטער כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע פלעגט לפעמים רבות מוסיף זיין אין לשון המדרש[29] „נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" דעם ווארט „יתברך" („להיות לו ית' דירה בתחתונים").

דלכאורה צריך ביאור: אמת טאקע אז ווען מען דערמאנט דעם אויבערשטנס נאמען דארף מען אים משבח זיין[29*], אבער מ'געפינט ניט אז ביים איבער־זאגן א לשון פון מאמרי חז"ל וואו עס ווערט דערמאנט דעם אויבערשטנס נאמען, זאלן כ"ק רבותינו נשיאינו צולייגן דעם ווארט „יתברך" וכיו"ב?

28) להעיר מפרש"י ש"ב כד, ג.
29) כן הובא בתניא פל"ו. ראה תנחומא נשא טז. שם בחקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו.
29*) וראה יומא לז, א (הובא בפרש"י עה"ת האזינו לב, ג).

מוז מען זאגן, אז עס איז דאָ אַ קשר ושייכות מיוחדת צווישן דעם ענין פון „יתברך" מיט'ן ענין פון „נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים".

וי"ל דעם ביאור אין דעם: דער ענין פון „דירה בתחתונים" איז כולל ביידע קצוות — „דירה" איז אַ לשון וואָס ווייזט אַז דאָ ווערט נמשך עצמותו ומהותו ית' הבלתי בעל גבול (ע"ד אַ דירה למטה וואו עס געפינט זיך דער אדם בכל עצמותו)[30], „בתחתונים" מיינט עוה"ז „התחתון כו' שאין תחתון למטה ממנו"[31] — תכלית הגבול. און „דירה" — דער חיבור פון בל"ג און גבול[32].

ווי קענען תחתונים מוגבלים ווערן אַ דירה לו — צו עצמותו ית' הבלתי בע"ג — און דאָך בלייבן במציאותם? איז דער ביאור אין דעם — די הוספה פון כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע — „יתברך": דער ענין פון „דירה לו" ווערט מוסבר דורך'ן תוכן הענין פון יתברך, ברכה[33].

ז. והביאור: דער חילוק צווישן ברכה און תפילה איז[34] — ברכה איז ממשיך דאָס וואָס עס איז דאָ אין שורש און מקור, משא"כ תפלה טוט אויף אַ רצון חדש — „יהי רצון" — אַ נייעם ענין, וואָס איז ניטאָ אין שורש ומקור.

דאָס איז אַבער נאָר בנוגע ברכת בשר ודם. משא"כ בנוגע ברכת הקב"ה,

30) אוה"ת בלק ר"ע תתקצז. ד"ה וירד שם בתחילתו. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג). ועוד.

31) תניא פל"ו.

32) ראה ד"ה מעין גנים שם. וראה אוה"ת ויצא (כרך ה') תתנה, סע"א.

33) ועייג"כ תו"א שמות נג, ג ואילך. אוה"ת שמות (ע' פא ואילך).

34) ראה באריכה לקו"ש ח"ה ע' 423. 427. ח"ס ס"ע 37 ואילך. וש"נ. וראה ג"כ אוה"ת שם ס"ע פג ואילך.

וויבאַלד דער אויבערשטער איז דאָך ניט געבונדן ח"ו מיט די מדידות והגבלות פון שורש הנברא המתברך, האָט זיין ברכה אויך די מעלה פון תפילה: זי קען אויך אויפטאָן אַ נייעם ענין, וואָס איז העכער פונעם שורש ומקור הנברא.

ד.ה. אַז אין ברכת הקב"ה זיינען דאָ ביידע קצוות: זי „דערלאַנגט" העכער פון שורש ומקור הנברא, העכער פון השתלשלות, און ברענגט דאָס אַראָפּ, ברכה והמשכה (מלמעלה למטה), אַז פון העכער פון השתלשלות ווערט נמשך צום נברא אין השתלשלות.

און דאָס איז דער ביאור אין דער הוספה „נתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים": דאָס וואָס „תחתונים" קענען ווערן אַ דירה לו — לעצמותו, ווערט מוסבר דורך דעם ענין פון ברכתו של הקב"ה, וואָס טוט אויף „יתברך", זי איז ממשיך פון למעלה פון סדר השתלשלות אין סדר השתלשלות[35].

ח. עס בלייבט נאָך אַלץ ניט פאַרשטאַנדיק: וויבאַלד דער חיבור פון גבול און בל"ג איז נאָר בכחו של הקב"ה (וואָס איז העכער פון זיי ביידע) — פאַרוואָס איז דאָס פאַרבונדן מיט דער עבודה פון אַ נברא, וואָס, לכאורה, זייענדיק אַן עבודה מוגבלת האָט זי (מצד עצמה) דעם כח צו ממשיך זיין נאָר אַן אור מוגבל?

איז דער ביאור אין דעם (ווי געוויסע כמה פעמים[36]): דעם אויבערשטנ'ס רצון

35) בתו"א ואוה"ת שם, שזהו"ע חייב אדם לברך כו', שהאדם ממשיך בחי' סובב מההעלם אל הגילוי, מבחי' סוכ"ע בממכ"ע — אבל ראה אוה"ת שם (ר"ע פד) שזהו כשהאדם הוא „בבחי' עבדי ה'". והוא ע"ד ברכת כהנים שמברכים בשליחותו של הקב"ה.

36) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1132 ואילך. חי"ב ע' 73 ס"ה ואילך. ועוד.

איז, אז די גילויים שלמעלה זאלן ניט קומען אין אן אופן פון „נהמא דכסופא"[37]; און דערפאר זיינען אלע המשכות, אויך די וואס זיינען העכער פון גדר הנבראים, פארבונדן און תלוי אין עבודת האדם.

און דעריבער, הגם אז דער „דירה לו ית' בתחתונים" קומט מלמעלה בדרך מתנה, מוז אבער זיין דער „עביד לי' נייחא לנפשי"[38] פון דעם נותן המתנה, און דוקא דעמאלט „יהיב לי' מתנתא". ד.ה. פריער דארף זיין די שלימות העבודה מצד די נבראים, און ערשט דעמאלט ווערט צו זיי נמשך פון למעלה משורש הנבראים[39].

וואס דאס איז אויך דער דיוק הלשון „תוספתו של הקב"ה יתירה מן העיקר": ויבאלד די „תחתונים" זיינען עס ממשיך „תוספתו של הקב"ה" דורך זייער עבודה, דעריבער ווערן זיי און זייער ברכה אנגערופן „עיקר", ווייל זיי זיינען דער „עיקר" און סיבה עס זאל נמשך ווערן „תוספתו של הקב"ה"[41].

יוד. כהנ"ל — איז אויך די „ענינים מופלאים" וואס אין פרש"י, וואס בריינגט תוכן הספרי והמדרש האמור. וואס איז פשוטו של פרש"י (ע"פ פשוטו של מקרא)*[41]?

רש"י זאגט[42] אז ברכתו של הקב"ה דא — מיינט מען די הבטחה „אשר אם יוכל איש למנות וגו'"[43] — דערמיט פארבינדט ער עס מיט „מי מנה" דוקא, וואס ווען איז דאס — כפרש"י „כתרגומו" וואס זמנו איז ווען „עתידין דיחסנון עלמא"[44] — לעתיד לבוא.

(משיחת ש"פ וישלח תשכ"ט)

---

37) ראה ירושלמי (ערלה פ"א ה"ג): דאביל מן חברי' בהית (בוש) מסתכל בי' (וראה לקו"ת צו ז, רע"ד). להעיר ממ"מ להב"י בראשית מהדו"ק ד"ה אור ליה"ש יד לטבת.

38) כן הובא בכ"מ (המשך וככה פס"ח. המשך תרס"ו ע' קלא. ועוד). וראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"ב קנו, א.

39) וראה בארוכה לקו"ש הנ"ל, שגם הגילויים שלמעלה מגדר הנבראים נמשכים ע"י עבודת האדם גופא. עי"ש בארוכה.

40) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה וח"י (הנסמן בהערה 34). וש"נ.

41) ראה גם לקו"ש הנסמן בהערה 13.

*41) ראה בארוכה יותר — שיחה שלפנ"ז.

42) משא"כ בספרי.

43) בראשית יג, טז.

44) בלק כג, יוד. שם, ט.